

УДК 811.1/.2'22'367.627'373.7

Хавкіна О. М.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

ЛІНГВОСЕМІОТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЧИСЛІВНИКІВ В УКРАЇНСЬКИХ, АНГЛІЙСЬКИХ ТА ФРАНЦУЗЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ: КОГНІТИВНО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Числівник є самостійною частиною мови, «ядро якої характеризується загальнограматичним значенням кількості й типовими функціями позначення кількості квантитативності і нумеративності у висловленні» [2, с. 661]. Проте числівники також виступають важливим елементом мовних картин світу, певними культурними кодами, набуваючи символічного значення в межах фразеології тієї чи іншої мови [1, с. 154]. Метою пропонованого дослідження є виявлення спільних та унікальних рис у використанні числівників у фразеологізмах англійської, української та французької мов.

Лінгвосеміотика вивчає знакові системи в межах мови, де фразеологізми є особливо цікавими об'єктами дослідження через їх метафоричне

навантаження, оскільки числівники як компоненти фразеологізмів виконують не лише номінативну, а й знакову функцію, набуваючи особливого символічного значення в культурному контексті.

Числівник *один / one / un(e)* часто символізує малу кількість, першість, унікальність або самотність: укр. *один як палець* (самотній); *на один зуб* (мало); англ. *one-man show* (справа, виконана самотійно); *one step ahead* (на крок попереду); фр. *être un seul contre tous* (бути одним проти всіх); *d'une pierre deux coups* (одним пострілом двох зайців).

Числівник *два / two / deux* нерідко символізує взаємодію, пару чи дуалізм: укр. як *дві краплі води* (про два схожі об'єкти чи двох схожих людей); *два чоботи – пара* (про людей з однаковими поглядами, звичками); англ. *two heads are better than one* (більш ефективна праця – в команді); *in two minds* (вагатися); фр. *entre deux feux* (між двох вогнів); *couper la poire en deux* (про компроміс – букв. розділити грушу навпіл). В укр. мові *два* також може набувати значення «коротко, лаконічно»: *двома словами / у двох словах*.

Числівник *три / three / trois* має символічне значення в багатьох культурах, часто асоціюється з завершеністю або балансом, гармонією, повнотою в усіх трьох мовах: укр. *стояти на трьох китах* (основуватися на трьох принципах); англ. *three strikes and you're out* (три помилки – і ти вибув: закон трьох шансів, особливо у бейсболі та кримінальному праві); фр. *jamais deux sans trois* (бог трійцю любить). Проте є й унікальні культурологічні особливості числівника *три* в ідіомах у порівнюваних мовах. Так, в укр. мові такі фраземи часто вживаються для перебільшення, гумору або іронії: *дерти три шкури* (бути дуже вимогливим у фінансових питаннях); *за три версти киселю з'їв* (дуже розумний – іронічно). В англ. мові ідіоми з *three* часто виражають порядок речей, удачу або невдачу: *third time's a charm* (на третій раз пощастить); *three-ring circus* (хаотична ситуація). У французькій цілий ряд ідіом з *trois* мають значення розподілу та правил: *jamais deux sans trois* (якщо щось сталося двічі, то буде і третій раз); *entre deux, mon cœur balance et le troisième gagne* (між двома моє серце коливається, але третє перемагає).

Числівник *сім / seven / sept* в усіх трьох мовах є сакральним числом; взагалі у багатьох культурах часто асоціюється зс священним, містичним, символічним: укр. *сім смертних грехів*; *на сьомому небі від щастя* (у стані великої радості); англ. *be in seventh heaven* (стан великого щастя); *seven-year itch* (криза в стосунках через сім років); фр. *être au septième ciel* (бути на сьомому небі від щастя); *les sept merveilles du monde* (сім чудес світу). Також у фр. та в укр. мові чисельник *сім* може набирати значення множинності для убезпечення: фр. *tourner sept fois sa langue dans sa bouche avant de parler*; укр. *сім раз відміряй, один раз відріж* (про обережність у прийнятті рішень). В англ. є цілий ряд ідіом із числівником *seven*, що пов'язані із буденним життям та

побутом: *seven ways to Sunday* (усі можливі способи); *at sixes and sevens* (в стані хаосу); *seven-day wonder* (короткочасний успіх) та ін.

Аналіз показує, що деякі числівники мають схожі символічні значення у двох або в усіх трьох мовах (наприклад, *сім* як символ досконалості, безпечності). Водночас спостерігаються й унікальні відмінності. Наприклад, українська фразема *двома словами* (лаконічно) має прямого аналога ні в англ., ні у фр. мовах. Або англ. *seven sheets to the wind* (про дуже п'яну людину), яка також не має аналогів ні в укр., ні у фр. мовах.

Фразеологічні одиниці з числівниками є яскравим прикладом того, як універсальні символи можуть набувати різних значень залежно від культурного контексту. Дослідження таких конструкцій дозволяє глибше зрозуміти семіотичні особливості мовних картин світу. Порівняльний аналіз числівників у фразеологізмах англійської, української та французької мов демонструє як спільність символічних уявлень, так і унікальні національні особливості. Подальші дослідження можуть охоплювати ширший спектр числівників, регіональні особливості їх вживання або аналіз фразеологізмів у сучасних медіа та художній літературі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Текст] / Ф. С. Бацевич; М-во освіти і науки України, Львів. Нац. ун-т ім. І. Франка. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія [Текст] / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.